

Català I

L'estàndard oral

Llengua i societat. Funcions
socials de la llengua

Funcions socials de la llengua

Per a què serveix la llengua en la societat?

Funcions socials de la llengua:

- comunicativa
- definidora
- simbòlica i
- discriminant.

Funció comunicativa

- La llengua serveix per a passar missatges de tot tipus i amb tota mena d'objectius (avisar, informar, convèncer, enganyar...) Però és fals que la llengua “al capdavall només serveix per a comunicar-se”, com diu el tòpic interessat.
- No és l'únic instrument per comunicar-se, però és el principal.
- Ja s'ha dit que (en la visió simplista) l'estàndard sorgeix per facilitar aquesta funció comunicativa:
 - entre els parlants nadius de dialectes diferents,
 - amb els nous parlants (i entre ells mateixos), perquè és la modalitat que se'ls ha ensenyat.

Funció definidora

- Per als parlants nadius, cada llengua defineix (en bona mesura) la realitat a través de les categories i classificacions, la presència o no de paraules, les metàfores que lexicalitzen, els formants dels mots, etc.
- Hi ha qui no està d'acord que les llengües defineixen realitats diferents. Però comparar peces paral·leles de dos idiomes, comparar sèries classificatòries o constatar la impossibilitat de traduir determinats textos, ajuda a veure-ho així.

Funció definidora

L'estàndard contribueix a millorar o consolidar la funció definidora de la llengua per a tota la comunitat lingüística:

- Mitjançant les formes compartides
- Amb els nous mots que s'hi incorporen
 - tècnics
 - científics

Funció definidora

- Per a certa cultura mexicana, la terra és la propietària de les persones i, per tant, ni s'entenen ni s'admeten els títols de propietat de terres.
- Es podria traduir a l'anglès un fragment d'un guió en què s'hi presenta un conflicte que prové del tracte de “tu”?

Funció definidora

- Sèries:
 - massa, molt, bastant, força, gaire, poc, gens, (ni mica)
 - tractaments: vós, vostè, tu
 - parentiu
 - unitats de mesura
- Formants:
 - enraonar (reforçar per la forma “enraonat” = sensat)
 - ensinistrar (cast. adiestrar)

Funció definidora

Peces paral·leles (cat.-cast.):

- arribar-s'hi – acercarse
- a quatre passes – a dos passos
- si us plau – por favor
- si sou servit – si usted gusta
- un quart de tres – las dos y cuarto
- ous rossos – huevos morenos
- vi negre – vino tinto

Funció definidora

- Presència o no de determinades peces lèxiques (més enllà de les referides a clima, paisatge, animals i vegetals):
 - seny!
 - no gaire
- Preferència, en les locucions, d'uns determinats significats verbals:
 - català: fer (fa por / no hi fa res / fer un bon preu)
 - castellà: dar (da miedo / da lo mismo / dar un buen precio)

Funció definidora

- Referències deíctiques:
 - ara vinc cap aquí (cap a on ets tu) - ahora voy para allà
- El calc és violent perquè mostra en una llengua la realitat segons la visió d'una altra

Funció simbòlica

- Igual com els elements de la llengua adquireixen connotacions, per l'associació (o atribució de valors) que es fa entre aquests elements i les circumstàncies en què s'usen, la llengua sencera (o dialecte) pot ser connotada d'acord amb els llocs, les maneres o els altres circumstàncies de l'ús. La llengua s'associa, doncs, normalment amb la comunitat dels seus parlants.

Funció simbòlica

- Si aquesta associació la fan els parlants mateixos (com és normal) produeixen l'efecte identificatiu.
- L'estàndard potencia la funció simbòlica de la llengua ja que és una modalitat carregada de connotacions positives i és la modalitat representativa de l'idioma.
- L'estàndard consolida el sentit de pertinença, identifica els parlants (uns amb altres) i reforça la solidaritat

Funció simbòlica

- La llengua identifica i simbolitza la comunitat dels parlants i, sovint, alguns elements concrets de la llengua adquireixen un valor simbòlic especial.

Funció simbòlica

- Exemples:

- El nom mateix de la llengua té valor simbòlic (i definidor)
- Els topònims, que designen unitats concretes del territori.
- Principalment pel valor simbòlic que té, els francesos sempre s’han oposat frontalment als canvis proposats per simplificar i millorar l’ortografia del francès.
- A la grafia “ñ” del castellà, també s’hi atribueix un valor simbòlic.

Funció simbòlica

TOPONÍMIA

- La identificació de l'idioma amb el seu territori es consolida principalment mitjançant els topònims, que tenen forma estandarditzada. Alhora, els topònims defineixen el territori.
- Les formes, en una llengua, de topònims de territoris que tenen altres llengües reforcen la identitat de la primera, que les ha creat o adaptat i que les manté (Cadis, Còrdova, Munic, Torí, Nàpols...).

Funció simbòlica

TOPONÍMIA

- Tenen un valor evocatiu de situacions passades (St. Andreu de la Barca) o de llengües ancestrals (Esterni, Arinsal, Certascan, Aran...).
- Per això els governs intervenen en la toponímia, oficialitzant-la i establint quines són les instàncies competents (però no eviten algunes desviacions identificatives curioses: Figaró, Cassà, Torrelavit).

Funció discriminant

- El major o menor domini de la llengua en general, i dels registres en particular, limita l'ascens social (i la mobilitat).
- La llengua, d'una forma natural, serveix per discriminar (contràriament al que diu el tòpic); com els diners!. Qui no domina la llengua no pot accedir a determinat rols socials o a un estatus determinat. Per això tots els sistemes escolars donen tanta importància a la llengua.

Funció discriminant

- L'estàndard ajuda a realitzar la funció discriminant:
 - És la modalitat de referència
 - Tothom l'aprèn
- (Així la discriminació resulta ordenada i justa i previsible)

Funcions socials de la llengua

Les quatre funcions socials esmentades les exerceixen potencialment totes les llengües. Però hi ha diferents situacions de les llengües, que fan que les funcions es facin en graus diferents:

Comunicativa: hi ha llengües que no fan la funció comunicativa en tots els àmbits socials. El concepte “diglòssia” (en certa manera superat) servia per referir-se a una situació concreta.

Funcions socials de la llengua

Definidora: Hi ha llengües que, en no usar-s'hi, no defineixen determinades parcel·les de la realitat (pròpia o forana). Són llengües parcials. El cas dels camps científics, on no s'usen llengües marginades, en seria un de referit a realitats universals

- Taules aritmètiques de sumar i multiplicar, abecedari, preposicions, etc., apresos i memoritzats en castellà, eren mons inexistents en català a mijtans del segle XX.

Funcions socials de la llengua

Els conceptes de “interposició” i “intrusió” són pertinents per acabar d’explicar-ho:

Funcions socials de la llengua

- **Interposició** (presència d'una llengua -dominant- entre la pròpia i la resta del món).
Ex:
 - Érem a Copenhagen “Algun médico en la sala!”. Dallas, a l'inici de TV3, va trencar la interposició del castellà. Veïns que tornen d'un viatge i expliquen (en català) que han estat a El Cairo o al Valle de los Reyes.

Funcions socials de la llengua

- **Intrusió** (la llengua dominant s'infiltra en àmbits propis de la subordinada). Ex:
 - En la comunicació entre un català i un valencià
 - En la toponímia de les urbanitzacions modernes, del boom turístic (los Viñedos, el Cortijo, el Burrito...)
 - En el usos per a poblacions de llengua catalana (Elche, Júcar, Villacarlos...)
 - Noms catalans de persones truncats a la castellana (Montse, Salva, Xavi, Fran, Caro...)

Funcions socials de la llengua

Simbòlica

- Hi ha llengües que es relacionen amb identitats principals i d'altres amb identitats secundàries. Hi ha valors simbòlics hipertrofiats: molts ciutadans que no usen una llengua, la tenen, malgrat tot, com a símbol identitari.

Funcions socials de la llengua

Simbòlica

- Les autoritats, incapaces de promoure en la pràctica l'ús funcional (comunicatiu, definidor, discriminant) d'una llengua, emmascaren aquesta incapacitat amb la sobrevaloració de la llengua com a símbol (això ja va passar amb la Renaixença).

jaume.marti@upf.edu
lluis.de.yzaguirre@gmail.com